

خروج و که سستی که ی و هیای جوردی

● غفور میرزا کریم ●

سهری هه‌لداوه کورد واتهنی «ئاو به ئاوه‌دانی دا ده‌چیت» .
ئیدی ته‌گه‌ر سو‌مه‌رو ته‌که‌دی و بابلیه‌کان واته ده‌شت نشینه‌کانی
خواروو ناوه‌راستی عی‌راق ژیانیان به‌گیر و گه‌رفتی دژ واری لافاو
توفانی دیجله و فوراته‌وه گینگلی ده‌خواردوله ئاستی زه‌بروزه‌نگی
کوشنده‌ی دا زور جار دوو‌جاری ده‌ردی ده‌به‌ری و مال‌پیرانی و
سه‌رگه‌ردانی بوو بوون، به‌پنجه‌وانه‌وه چیا نشینه‌کان زاموا،
لولویی، گوژی، میتانی و خوری «حوری» و کاسای «کاشی» و
میدی‌ه‌کان . . . هتد له‌جیاتی دیارده‌ی لافاو له‌گیژاوی په‌له‌نه‌دان
و که‌م بارانی و کیشه‌ی سالی نه‌هات و گه‌رده‌لولوی قات و قری و
گرانی و هه‌وار گواستنه‌وه و کوچ کردنی هوز و خیل دا ده‌ژیان و
ده‌تلانه‌وه، له‌ته‌نجامی ئه‌م تاییه‌تمه‌ندیه‌ی هه‌ردوو ناوچه‌دا
چیانشینه‌کان په‌نایان بو‌خوای باران ده‌برد دوعا گوئی خواستی باران
بارین بوون ته‌نانه‌ت له‌بواریکی میژ وویی تاییه‌تی دا قوربانیان به
مروفتیش ده‌دا تا ئاسمان خیر و بیری برژئینه‌ سه‌رزه‌وی و ده‌غل و
دان و مه‌رو مالاتیان و دار ده‌وه‌نگیان تیر ئاوبیت و بگه‌شینه‌وه به
به‌ردا . ده‌شت نشینه‌کانی دوو‌زی‌ی دیجله و فوراتیش پروویان له
ئاسمان ده‌کردو له‌خوای باران و توفان ده‌پارانیه‌وه و قوربانیتان به
مروفتیش ده‌دا تا له‌رق و قینی ته‌ستووری سزای قورسی خوای
سروش‌ت له‌لافاو توفاتی مال ویرانکه‌ر رزگاریان بی . . .
بی‌گومان له‌دیرینه‌وه باو بووه چیا نشینه‌کان چ له‌ناهوشیاری و
که‌م ده‌سته‌لاتی بی به‌سه‌ر سروشت دا «به‌هوی قات و قریه‌وه بی»
چ له‌به‌رده‌م تاوو شالاوی ده‌ست دریش‌ی که‌ران و زوردارانی

کوردستان له‌خانه‌ی جوگرافی دا به‌شیه‌وی گشتی به
مه‌ل‌به‌ندیکی کوهستانی سه‌رچاوه‌ی چوار و روباری گه‌وره ئارازو
دیجله و فورات و قزل ئوزه‌ل به‌شوینگه‌ی سی‌گومی گرنسگ گومی
ورمی و وان و گومی زریبار له‌مه‌ریوان ده‌ژمیری . . . هه‌روه‌ها ئه‌م
مه‌ل‌به‌نده له‌نیووولانان دا ناوبانگی به‌ناوچه‌یه‌کی دابه‌ش بوو به
گه‌رمیان و گوستان، به‌ئاوو هه‌وا‌ی سازگار - سه‌ر به‌ئاوو هه‌وا‌ی
ده‌ریای ناوه‌راست - به‌کیوو که‌ژی سه‌خت و ده‌شت و ده‌ری به
پیت و برشت به‌دارستانی چ‌روژه‌به‌ندو دولی کپ و نزارو
بی‌ده‌شت و زنی و چه‌می زور و کانی و کاریزی له‌ژماره‌به‌ده‌ر
ده‌ر کردو و ناسراوه .

له‌میژوه‌ه مروفتی کورد به‌هوا‌ی ژیان به‌بی‌ی وستی رۆژگارو
خواستی میژ و وله‌هه‌ل و ده‌رفه‌تی په‌خساودا چ له‌ده‌ور و به‌ری
کانی یان گوئی رووبار و چه‌م و که‌ناری کاریزی بی چ له‌بن ده‌وه‌نگه
یان تاشه‌به‌ردو پاله‌گردو به‌ردم ته‌شکه‌وت و سینه‌ری دار به‌رو و دار
گوئیز بی به‌ردی بناغه‌ی بنکه‌ی دیوه‌خانی ژیان و پایه‌ی ئاوه‌دانی
دامه‌زراندووه و به‌رز کردو ته‌وه که‌دواتر به‌ده‌وری دا په‌شمال و خانوو
به‌ره‌وه‌وارگه‌ی لی هه‌لداوه و خسته‌وه به‌چرای شارستانیته
رووناکی کردو ته‌وه .

زیاد ووتن نی‌یه ته‌گه‌ر ته‌ورا سستیه‌ دووپات بکه‌ینه‌وه که
نه‌ونه‌مامی ژیان و چاوه‌گی رووناکی و شارستانیته له‌کوردستان دا
له‌ده‌ور و به‌ری رووبار و کانی و چه‌م و کاریزی چه‌که‌ره‌ی ده‌ر کردووه
خونچه‌ی پشکو تووه، ماته له‌کونی ئاوو هه‌بووبی ئاوه‌دانی له‌وی

بیگانه‌وه بووبی بوزرگار بوون له برسیتی و هه‌ژاری یان له کوشتن و برین و تالان برۆ به‌وه و کیوو که‌ژه سه‌خته‌کان ملیان ناوه و تا ماوه‌یه‌ک تا ترسیان ده‌ره‌ویه‌وه - له ناو‌ئه‌شکه‌وت و لووتکه‌ی چی‌اکان دا مۆلیان ده‌خواردو گۆزه‌رانیان ده‌کرد بۆیه کوردیش له‌سه‌ر خوره‌وشت و په‌یره‌وی کردنی باو‌باپیری له‌جه‌ن کاره‌ساتی سروشتی ناهه‌موارو پرووداوی کۆمه‌لایه‌تی دژ وارو له تاو‌هیرشی زۆرداران به‌ناچاری پنیان له‌که‌وش ده‌کرد و په‌شمالیان ده‌پینچایه‌وه و هه‌وارگه‌یان لولول ده‌دا . . . ده‌یان گوت کیسوی سه‌خت خه‌پله‌ی گال بزین و که‌ئه‌ کیسوی ناشنای کۆن خۆتان بگرن و اهاتین پینشینان فه‌رمرویه‌انه «هه‌زن و بزین و چیا‌ی مه‌زن» .

ده‌شت نشینه‌کانیش هه‌رچه‌نده بو‌هه‌لسوراندنی کاروبارو نه‌نجام دانی جوراو‌جۆر که‌شتیان به‌کار ده‌هینا، به‌لام زۆر جار لافاو تۆفان سواری سنگیان ده‌بوو مال و یرانی و ده‌ره‌ده‌ری به‌دیاری بو‌ده‌هینان، تا له‌نه‌نجام دا له‌به‌رده‌م تۆفانه‌گه‌وره‌که‌ی نوح دا به‌و رزگاری خۆیان و مانه‌وه‌ی ره‌چه‌له‌کیان و ره‌چه‌له‌کی گیانه‌وه‌ره‌کانی تر په‌نایان به‌دروست کردنی پاپۆریکی سنی نه‌ومی برد و بو‌ئاواتی رزگار کردنی ژیان و مال و مالاتیان به‌کاریان هینا .

کاروانی مرفایه‌تی له‌زۆر گۆشه‌ی ئەم سه‌رزه‌مینه‌دا به‌گشتی له‌وولاتی عیراقی کۆن دا به‌تایبه‌تی زۆر ده‌ردی لافاو تۆفانی به‌خۆوه دیوه‌هه‌ندی جار به‌چارو‌کاندنیک دیوه‌خانی ژبیانی لێ پینچاونه‌وه‌وه‌چاره‌نوسی دوا رۆژیانی لێ تاریک ده‌کردن که‌ دواتره‌ به‌گران خۆیان له‌م گۆتاوه‌ پرووه‌ رزگار ده‌کرد به‌زه‌حمه‌ت هه‌وارگه‌ی ژبیانیان سه‌ره‌نوی داده‌مه‌زرانده‌وه‌و ژیه‌مۆی شارستانیه‌تیان نه‌گه‌شانده‌وه‌وه‌ ده‌هاته‌وه‌ ناو کۆری کاروانی نه‌پساوی پینشکه‌وتن و سه‌رکه‌وتن .

مرف له‌به‌ره‌ به‌یانی میژ و وه‌ له‌به‌ر ناهۆشیاری و که‌مه‌ده‌سته‌لاتی به‌سه‌ر سروشت زه‌به‌روزه‌نگه‌کانی دا به‌ناچاری کړنوشی بو‌دیارده‌جوراوجوره‌کانی ده‌برد هه‌وره‌تریشه‌و دارو به‌ردو‌ئاوو باران و ناگرو رۆژ و مانگه‌ و نه‌ستیره‌یان . . . هتد به‌ «خوا» یان ده‌زانی و ده‌یانپه‌رست . له‌به‌ر ده‌رگای په‌رستگای کاندایا به‌مل که‌چی په‌وه‌ راده‌وه‌ستان و لییان ده‌پارانه‌وه‌ تا مازیان بپه‌سه‌دی، هه‌روه‌ها بو‌دل نه‌وایی کردنیان و دوورکه‌وته‌وه‌وله‌ویان و خۆباراستن له‌پیشکی ناگریان قوربانیان پینشکه‌ش ده‌کردن - که‌له‌پینشدا ئه‌و قوربانیانه‌ بریتی بوون له‌ مرف که‌ دواتر له‌پله‌یه‌کی میژ و ویی تردا به‌ئاژه‌لی جوراو‌جۆر گۆرا .⁽⁷⁾

میسریه‌کانیش بو‌خاوکردنه‌وه‌ی زه‌به‌روزه‌نگی رووباری نیل و

دل نه‌وایی کردنی و که‌نک و هه‌رگرتن له‌خه‌یر و بیری هه‌مووسانی کردبوویان به‌باوو کچیکی شوخ و شه‌نگی بووکی رازاوه‌یان به‌وینه‌ی قوربانی له‌کۆریکی شایی و ئاهه‌نگی ئابنی دا و هه‌کوو خه‌لات ده‌دا به‌ده‌م شه‌پۆلی هه‌له‌چوی رووباردا .⁽⁸⁾

وولاتی سومه‌ر ته‌که‌جه‌هوی هه‌ر دوو رووبارو تانه‌وه‌ی به‌فرو باران بارینی بی و چان زۆر له‌سه‌رچاوه‌کانی په‌وه‌ له‌به‌هاردای و چان دوو چاری تۆفانی گه‌وره‌گه‌وره‌هاتوه‌ که‌بی گومان دژ وارترین و سامناک‌ترینانی ئه‌و تۆفانه‌گه‌وره‌یه‌ میژ و ویی به‌بوو که‌له‌پیش سنی هه‌زار سال پیش زابنی دا په‌یدابوو و ویی دا که‌ پرووداوه‌که‌ی له‌دوو توی میژ و ویی سومه‌ریه‌کاندا تۆمار کراوه . سه‌رگۆزشته‌ی ئەم تۆفانه‌ که‌ به‌تۆفانی نوح ناو‌ئە‌بەری هه‌ر لایه‌به‌یه‌که‌ له‌روانگی تی‌روانین و بو‌جوون و تاییه‌تمه‌ندی خۆیه‌وه‌ هوی په‌یدابوونی لیک ده‌داته‌وه‌و نیشان ده‌دا به‌شیه‌ی جوراو‌جۆر راپه‌له‌ی باسه‌که‌ ده‌هۆنیه‌وه‌و قه‌رماوه‌که‌ باس ده‌کاوه‌ده‌یخاته‌پیش چاودواتریش شوینگه‌ی له‌نگه‌رگرتنی که‌شتی‌یه‌که‌ش له‌چغزی سنی شاخی جیاوازا بو‌دیاری ده‌کات .

سومه‌ری و بابه‌کان بو‌جوونیان ده‌ریاره‌ی تۆفانه‌که‌ نه‌به‌رته‌د نیکۆینه‌وه‌یان نه‌گه‌ن ته‌ورات و قورئانی پیرۆز . یه‌ک ده‌گه‌رته‌وه‌و گشتیان له‌کلاو‌رۆژنه‌ی ئابنی په‌وه‌ ئەم قه‌مووه‌ لیک ده‌ده‌نه‌وه‌و بسی ده‌که‌ن و نه‌بو‌بروایه‌دان که‌ ئەم تۆفانه‌ نه‌ئە‌نجامی زۆرداری و خراپه‌کاری بی ئابنی و سه‌ریچی ئه‌و خه‌له‌که‌ به‌رامبه‌ر به‌خو ، ئیدی چ خوی سروشتی سومه‌ریه‌کان و بابه‌یه‌کان (ئە‌مەنیل ، ئە‌نکی ، عوشتەر) بی یان په‌زد نی گه‌وره‌ی ئەم گه‌ردوونه‌ بی په‌یدابوو و پروی داوه . واته‌ خوی گه‌وره‌ به‌هه‌ستنی تۆفان سزای گه‌وره‌ی گون‌ه‌بارانی داوه‌رق و قینی به‌رامبه‌ریان رشتوه‌ . . . تا هۆش بینه‌وه‌ سه‌ریان و ریگی راست بگه‌رنه‌وه‌به‌ر .

هه‌روه‌ها زانیان و شوینه‌ورن‌سانی هه‌و چه‌رخیش ده‌ریاره‌ی تۆفان به‌شیه‌یه‌کی زانیانه‌ لیک ده‌ده‌نه‌وه‌و ده‌یه‌نه‌وه‌ سه‌ربری سه‌ه‌مواری سروشت و زه‌به‌روزه‌نگه‌کانی .

بی گومان هه‌موو سه‌رچه‌وه‌ میژ و ویی په‌که‌ن له‌بو‌وه‌بو‌ بو‌جوونه‌یان دا هه‌و جۆرن که‌ تۆفانی نوح له‌ئوجه‌رگه‌ی وولاتی سومه‌ری دا په‌یدابوو و پروی داوه ، نه‌وه‌ده‌چی که‌ نه‌به‌ره‌به‌یانی میژ وودا سنی له‌سالان به‌دبه‌ختی و سه‌رگه‌ردانی رووده‌کاته‌ وولات و به‌تووندی و دژ واری په‌خه‌ی دانیشتوانی ده‌گریت .

رۆژیک له‌رۆژان له‌ناکو کۆمه‌نه‌ په‌نه‌ هه‌وریکه‌ چنکی په‌شی ترسناک ئاسمانی شینی وولاتی سومه‌ری داپوشی . . . جه‌وت شه‌و

حهوت رۆژ وه کوهوله «داستانی گه لگامیش» ی سۆمه ریدا دیاری کراوه، یان چل شه و چل رۆژ وه کوهوله «تهورات» دا دیت بی و جان باران به گرمی هه و ره تریشقه و چه خماخه وه زهوی داماو . دانه گرتی، ههروه کوهوله هه زاره ها کونگه ئاوه سه ره و خوار کریته وه به وه رهنگه ئاسمان تا وه هیرشی ناهه سواری برده سه ره وهی که له ئه نجام دا ئه و خه لکه ی به مه ره یه ک برد که برا به فریای برای نه کوهی باوک هه رگیز نه یده په رزابه سه رکوری . . زهوی خوی بی نه گیرا ئاوه له هه سوو کون و قوژ بئیکه وه لیزمه و به لیشاوه ه لده قوولنی و شه بۆلی هه لچووی رووباری دیجله و فورایش سه ری له ئاسمان تونگ ده کرد له وه ده چوو که ئاسمان بی به زه بی یانه به کۆنه قینه وه داخی تووره بی په ستیزاوی دلی به زهوی بی تاوان و ئه و خه لکه تاوانباره ده رشت . . . تا تۆله ی بی ئایی و گومرای و سه رپنجیان لی بکاته وه بۆیه له به رده می شه بۆلی لافاوی کاولکه ریدا شاروودی . . مه روو مالا ئیان ده که وه ژیرناویان سه ر ئاوه کوهت .

ئه وساخه لکه که به ئاگا ده هاتن به ناچار ی په ناوه هاواریان بۆ حه زه تی نووح برد ده پارانه وه ده یانگوت :-

«ئیمه کردمان تۆ نه یکه یه ت . . به لام په شیمانی و دادوبی دادی و تۆ به کردن گشتی بی سوود بوو، کورد واتنه ی : «له پاش باران که په نکه» . هه ست کردنی حه زه تی نووح له سه ره تادا به مه ترسی لافاوارا چله کین و هوشیار کردنه وهی دانیشخوانی ناوچه بو ناماده بوون و پاریزگاری کردن له سه رو مال و به رامبه ر ئه م به لای ناگه هانه و هاوار کردن لی یان بو کۆمه ک و یارمه تی دانی بو دروست کردنی پاپۆره که ی تا ژبانی خویان و مال و مالا ئیان له مه ترسی مردن و له ناوچه وون رزگار کات، ئه م خال و هه لۆیستانه ی به گشتی پایه و په لیه «حه زه تی نووح» ی گه یانده لوتکه ی ناواری و ناویانگی به هه ستیاریکی مه زن به رامبه ر ژبان و رزگار که ری چاره نووسی دوا رۆژی ژبان مرۆفایه تی ده رکرد و دواتر ناوی پاپۆره که شی له میژ ووی کاروانی مرۆفایه تی دا به ناوی «که شتی نووح» وه تومار کراو ناسرا .

هه رچه نده سۆمه ریه کان له گزنگی به هاری شارستانیا ندا به هیوای پشکه و تن و په ره سه نندنی جوولاندنه وهی بازرگانی و گه رم کردنی بازاری هه نس و که وتی هاتووچه یه یان به داهینان و دروست کردنی که شتی برد بوو به لام بیه رکردنه وه بو داهینان و دروست کردنی پاپۆریکی سی نهومی «حهوت نهومی له داستانی گه لگامیشی سۆمه ریدا»⁽¹⁾ له لایه ن (حه زه تی نووح) وه بو رزگار کردنی توخمی په چه نه کی گیانه وه ره کان «مرۆف، بالنده،

ئاژه ل» له مه ترسی توفان و مردن و نه مان بی گومان به دیارده یه کی گزنگ و مه زن، و میژ ووی و شارستانی له قه له م ده درنی .

له داستانی دیرین دا ده رباره ی زرنگی و کارامه بی و لی وه شاهه بی حه زه تی نووح فره باس و خواس هاتروه گه لی دیارده ی نوی و داهینانی گزنگ و میژ ووی به به ری شیله ی بیری داده نری و به یالای تمه نی دریزی دا ده بیری ده لێن دار مینووله لایه ن ئه وه وه دوزراوه ته وه ههروه کوهوله رۆژگار یکدا که مرۆف به ده ست و مه چه کی رووتی خه له و خه رمانی ده ده دووری په وه، حه زه تی نووح به بیری تیزی په ی به دۆزینه وه داهینانی داس و هه وچار و چه کوش برده وه بو به کارهینانی ئه م ئامرازانه له بواری کشتوو کال و کاری پیوستی تردا که وتۆته فیرکردن و راهینانی ئه و خه لکه ساده و بی نه وایه که دواتر ئه م ئامرازانه له میژ ووی کاروانی مرۆفایه تی دا به دیارده ی پیش که وتن و سه رکه وتن دانرا .⁽²⁾ حه زه تی نووح له ریزی پیغه مه ره کانی خوای گه وه ردا شوین و پایه ی تایه تی هه به ده رباره ی سه رگوشته ی ژبانی له رینمانی مرۆف دا بۆریگیای خوا په رستن و چاکه دژ یه بت په رستی و خراپه کاری .

له دروست کردنی که شتی به که ی بۆر زگار کردنی مرۆف و تیکرا گیانه وه ره ن له توفان و مردن ناوی له هه ندی ئایاتی قورئانی پیروزدا هاتوه . . کاتی شالاوی توفان و مردن ته نگ به و خه لکه و گیانه وه ره انه هه لده چنی حه زه تی نووح ده رگای پاپۆره که ی بو خزمه تیان ده کاته وه بو فریابو رزگار کردنیان له مردن ده خاته کاره وه، ئیدی له هه ر توخمه ئاژه ل و بالنده یه ک جووتیکی هه لبژارد وقاتی ژیره وه ی بو ئاژه ل و ناوه پاسه تی بو بالنده و سه ره وه ش بو توخمی خشو ک و له گه ل سی کوری «سام، حام، یافث» و ژنه کانیا ن و یزان و هاوه نه کانی ته رخان کرد . به م چه شنه پاپۆره له گیژی مریه میه ی توفانم دا نزیکه ی «۱۵۰» رۆژ به سه ر ئاوه وه زوران بازی و مل ملانی ی له گه ل مردن دا ده کرد . حه زه تی نووح و که شتی نشینه کان له ناوچه رگه ی مه ترسی گه رده لوولی توفان دا دور به دور ته نها چواره لوتکه ی به رزی چیا یان ده هاته به رچاو که بوو بوو به مایه ی تروسکه ی رزگاری و هیوای ژبان و سه رکه وتیان و ئومیدی سه رفرازی و چاره نووسی ژبانی دوا رۆژیان بی ده به خشین .

دیاره که شتی نشینه کان له م «ته نگه به ره دا خۆزگه و ئواتیان هه ر نه وه بوو که خویان بگه یته یه کی له م لوتگانه تا چنگیا ن نه ره گی ژبان گیر بکه ن و رزگار بن، جا دوور نی یه که به کی نه و لوتکه چیا یانه چیا ی «بی خیر» لای ناوچه ی زاخونه بوو بی ئه م چیا به که

نهیتوانی له ناستی هیژ و داروباری گرانی که شتی یدا خوی رابگری بویه به چوکاهات و شکستی خواردو بوو به ژیر ناو که شتی بویه که دواتر خه لکی ناوی چیا بی خیر بیان) به سردا بری.^(۸)

ئیر ههروه کوو تا ئیستا تاوانی نهو بهرگری نه کردنه بکیشی بویه تا نه مروش بی بهر و روت و بی خیره.

له ناوجه رگه ی گیز او ی توفان و نا نومیدی دا به هیوای ژیان و دهست له ملی رزگاری و شادی حه زه ته ی نوح په یستا په یستا قه له په شکوه کوتری به ناسماندا هه لئه دا^(۹) به هیوای نهوه ی مژده ی سرفرازی و تارمانی ناوه دانیا ن بی رابگه ینی قه نه ره ش که نهیتوانی نه رکی سرشانی خوی به ریه به ریت نه جیاتی نهوه ی بگه رینه وه سر شار (ناو که شتی) و مزگینی سرکه وتیان بی بدات که چی به سر گنده خوار دنیکه وه نیشته وه وه له بهر چلیسی گه رانه وه ی نه بیر چوه وه بویه هه ره نو ساوه به باننده به کی به شووم و به رو و پش و نه فرت لی کراو به شملی شهر لای مروف نه ناسری و ناو ده بری.

به پیچه وانه وه کوتر به چلیکی سهوزی داره یتون به ده نوو کیه وه به روو سووری به ونه ی فریشته ی رزگاری گه رایه وه وه مژده ی سرفرازی و ناوه دانی به حه زه ته ی نوح و که شتی نشینه کانی رابگه یانند به م بونه یه وه حه زه ته ی نوح له خوا پارایه وه که کوتر نه هه موو به لاو دهست دریز به کی مروف بیاریزی و هه رچی به نیازی کوشتن دهستی بو به ریت به ده ردی ژانه سر به مریت و ره چه نه کی بیرینه وه، وه داوای کرد که داره ی تونیش بیت به داریکی ته من دریزی هه همیشه سهوزو به ره که شی به ده رمان هه موو ده ردیک بشیت به م چه شنه پیروزی به بالای کوتر و داره ی تون دا بری بویه هه ره نو ساوه کوتر به پیروزی له ریزی باننده کان دا ناسراو ناویانگی به نیشانه ی رزگاری و په رمزی ناشتی لای مروفی جیهان ده کرد. به م چه شنه که شتی به هیوای ژیان و ناوه دانی شه پوئی لافاوی ده بری و به ره و کیسو که ژه کان سه ری نه ناو نه کشا تا نه نگه ری له چیا ی گودی دا گرت نه م چیا به ش هه رانه وه ک دایکیکی دنسوز سنگی پیشوازی بو کرده وه و ده رگای دیوه خانی میوان داری و نیشته جی ی هه همیشه بی بو که شتی نشینان ناوانه کرده وه و خورگه ی رزگری و ژیا نی نوی بو به دی هینان که دواتر که شتی نشینان - که هه شت کهس بوون - بنچینه ی کوله که ی گوندیکی نویان به ناوی «گوندی هه شتیان» وه دامه زراند، که نه مرو به گوندیکی پیروزی میژ و ویی و رزگاری که ره ناوی له میژ و ویی مروقیه تی ده بری.

هه رچه نده شوینه وار ناسان و میژ و و ناسان ده رباره ی شوینگه ی نه نگه رگرتنی که شتی نوح بیرو و راو بوچوونی جوزا و جوز

ده رده برن و پیشان ده دن به لام نه گن نه مهش دا هه موو نه و بیرو .
 باوه رده دان که له دامینی چیا به رزه کان ئیدی چ چیا ی نارارات بزیک گومی «وان» بی چ له پیره مه گرون سه ره به شاری ئیستای سنیمانی بی چ له چیا ی گوتی ناوجه ی شاری زاخوبی له نگه ری گرتوه که بی گومان نه م چیا یانه گشتیان له باز نه ی مه به ندی کوردستانی نه مروفا ستاری گرتوه . به م چه شنه چیا له م بواره میژ و ویی یه دا ئامیزی بو په نابه ران و بی ده رنه تانان کرده وه و بوو به فریاد رهس و رزگار که ری دهشت نشینه کان که له نه نجام دا جار یکی تر مروقیه تی له م مه به نده وه خونچه ی گوتی هیوا و نه ونه مامی زینده گانی پشکو تو چه که ره ی کردو سه ره له نوی بنچینه ی دیوه خانی ژیان و ناوه دانی و شارستانی ته دامه زراند و دهستی له ملی هیوای رزگاری و سه رکه وتن کرد.^(۱۰)

به لام نه گن نه مهش دا به نگه ی زوری نه به رچا و نیشانه ی به هیژ و گرنگ نای ته راز و وی شوینگه ی نه نگه رگرتنی که شتی نوح به لای چیا ی گودی دا لاسه نگ ده ک به دنیه ی یه وه سه رنجی کومه لانی خه لکی زیاتر بو نه م مه به نده راده کیشی ئیدی جگه نه سه رچنوه ی سریانی و به نگه و خانی نه به رچاوی تر که نه دوی دا بنسی ده که یین به هیژترین و گرنترین سه رچوه بریتی به نه قورنانی پیروز که چیا ی جودی به شوینگه ی نه نگه رگرتنی که شتی به که دیاری ده کو ده نیت:

«یاارض ابلعی ماءک ویاسماء اقلعی وغیض الماء وقضی الامر واستوت علی الجودی وقیل بعدا لنقوم الظالمین» سورة هود لایه ۴۴

بی گومان رسته ی کاره ساتی توفان و سه رگوزشته ی که شتی نوح به گرنگی و قوونی ریشه و جیگای تابه ته نندی نه د و دهرونی دانیشتوانی ناوجه که به تابه تی و گیتی نه و پروزه دا کو تا وه و کرده ته وه هه روه ها رایه نه ی باس و خواستی نه میژ و و داستانی سومه ری و نه که دی و بابنی و ناشووری حیثی و یونانی دا ره نگه ده داته وه و خوی ده نوینی که دواتریش گه لانه ی نه دوو توی ته ورات و قورنانی پیروز دا به وردی و به تومر کراوی ده بیتری.

رایه له ی باس و خواستی نه توفانه نه ریگه ی په یه نندی بزرگانی و شارستانی وه به دم قسه و گپه نه وه له فیئیه کانه وه که یشتونه یونانستان بویه هومیروسی یونانی نه داستانه نوبت نگه که یدا «داستانی نه نیاده و ئودیس» نه سه رتان و پوی به رگی قره م نیه تی گه لگ امیش «نه داستانی گه لگ امیش» دا وینه ی

پالنه وانیه تی هه رقل، نه خیل، نه سکه ندهری دووشاخ (ذی القرنین)، ئودیوسی دارشتووو خستوته بهرچاو. ⁽¹⁾ هه زه رتی «ئیسراهم» ی پیغمبه ریش له دایک بووی شاری ئوری مه لبه ندی سو مه ری به دهم کۆچ کردیه وه بۆ فه له ستین و میسر باس و خواستی قهوماوی توفانه که ی به ناوچانه دا بلاو کرده ته وه که دواتر خه لکی ئهم ناوچانه سه رگوزشته ی توفانه که یان له گه نجینه ی که له پلوروی نه ته وه ی یاندا له قالیکی تایه تی دا دارشتووو خستوو یانه ته بازاری وتوێژ و خوانی ئاخافتنه وه .

ئیدی هه رچه نده سه رچاوه ی رووداوه که گه ردی لی نه نیشتوو وه له چوار چینه ی دیاری کراوی خوی دا ماوه ته وه وشیرازه ی تان و پوی نه پچراوه ، به لام له گه ل نه مه ش دا که م وزور باس و خواستی خراوه ته سه ر یان پیوه ی لکاوه ته نانه ت له هه ندی شونین و جینگادا مورک و نیشانه ی شیواندن و ئالوزاوی پیوه دیاره به کورتی هه ر وولات و نه ته وه یه ک به پی ی بارودوخی تایه تی خوی شیرازه ی ئهم قهوماوه ی دارشتوو وه له گه نجینه ی که له پووریان دا هیشتوو یانه ته وه و پاراستوو یانه .

قهومانی توفانی نوح له وولاتی سو مه ری قامیشه لانی خوارووی عیراق داو له نگه رگرتنی که شتی یه که ی نوح له چبای گودی و، په یوه ندی زیندو به تین و تیکه ل بوونی به هیزی سو مه ری که کان له گه ل باو باپسو نه وه ی چیانشینه کانی سه رووی وولاتی عیراق دواتر په یدا بوونی ئاینی پیروزی ئیسلام و پریز بوونی گه لی کوردیش به وینه ی گه لانی تری ناوچه که له ژیر ئالای به رزی داو تو مار کردنی سه رگوزشته ی ئهم توفانه که شتی نوح نه دوو توی ئایه ته کانی قورئانی پیروزدا . ئهم خال و به لگانه به گشتی زه مینه یه کی گونجاوی بو ره گ داکوتاندنی ئهم قهوماوه ی له دن و دهرونی گه لی کورد دا خوش کردو چه سپاند که له نه نجام دا رایه نه ی ئهم باسه به شیوه ی که له پوور له خانه ی که له پووری ئاینی دا جینگای تایه تی له گه نجینه ی سامانی که له پووری میلیمان دا کردو ته وه .

جینگای خویه تی لیره دا که بلین جار به جار له لاپه ره کانی میژ ووی عیراق دا چ کار به ده ستانی ده ولت بی یان کومه لانی خه لکی بی بو رزگار بوون له مه ترسی به لای لافاوو مال ویرانی که ئکیان له دیارده ی تا قی کردنه وه ی به سه رهاتی که شتی نوح وه رگرتوو بو وینه هاروونه ره شید - خه لیفه ی عه باسی یه کان - کاتی که هیرشی لافاوی رووباری دیجله هه ره شه ی نه مان و مردنی له دانیشتوانی به غدا ده کرد، خه لیفه ده ست و برد خوی و خوو

خیزانی و ده ست و په یوه ندی ده چوونه ناو پاپوره که وه له گه ل که ن و په لی تایه تیان دا کورد واته نی «به وه زن سووک و به به ها گران» . ئیدی تا لافاو ده نیشته وه گوزه رانیان له ناو پاپوره که دا ده برده سه ر و به سه ر ئاوه وه ده مانه وه ، کومه لانی خه لکیش هه ر که س به پی ی توانا له گه ل شروشتیالیان دا به سه رگه ردانیه وه به ده ست و بیابان و دینهاتی ده وری شاردا بلاو ده بوونه وه . دواتر پاش نیشتنه وه ی لافاو ده هاتنه وه جینگای خویان . ⁽²⁾ به لام باری سروشتی تایه ته مه ندی کوردستان هه رگیز ده رفه تی نه ده دا که لافاوی گه وری تیادا په یدا بی و روویدا ، بویه لافاوی گه وری به خووه نه دیوه دواتر که لکی له تا قی کردنه وه ی که شتی نوح وه رنه رگرتوو .

له بیره وه ری ئیمه و مانان دا رووداوی که شتی نوح ته نها به مانای مرو قایه تی و رزگار کردن دیت، واته رزگار بوونی مرو ق نه ده ردی که وده نی و دواکه وتن بو وینه ماموستا «نجم الدین مه لا» ناوی قوتابخانه خنجیلانه که ی که که و تپوه سه ر راسته شه قامی سابوونکه ران نه سلیمانی ناوی نابوو که شتی نوح . . . واته قوتابخانه که ی به وینه ی که شتی نوح نه رکی رزگار کردنی مرو قی نه ده ردی نه خوینده واری و دواکه وتنی گرتوو نه ستوو له پیناوی دردان به شه وه زهنگی تاریکی رو زگار و رووناک کردنه وه ی شه قامی ژبان هاتو نه مه یدا نه وه بویه که که شتی یه که ی نجم الدین مه لا توانی له ماوه یه کی که م دا هه زاران نه خوینده وه به خوینده وه بکو و راپیچی کاروانی پیشکه و قن و وریا کردنه وه یان بکات .

جا نه گه ر له نگه رگرتنی که شتی نوح له دامینی چبای به رزی جوودی دا به قه و ماوینکی میژ ووی مه زن و ئاینی و پیروزی روودا وینکی گرنگی رزگاری مرو قایه تی له قه لسه م بدری، و سه رگوزشته و رایه له ی باس و خواستی نه خشه ی له دن و دهرونی گه لی کورد دا به ستی به وینه ی گه وه ره ریک نه گه نجینه ی که له پووری نه ته وایه تیمان دا بدر و شیشه وه ، بی گومان به هه مان چه شن ناو نیشانی هه زه رتی «نوح» یش جینگای خوی نه زور شرینه واری میژ ووی ناوچه ی زاخو کرده ته وه و مورک و نیشانه ی ناوه به سه ر زور دیهات و شه و مرگه وتی ده ورو به ری چبای جوودی مه لبه ندی جزیره و بوئان دا ئیدی له ناوچه ی زاخودا بگه هه ر نه چبای بی خیره و تا چبای جوودی ده ورو به ری ئهم گوندو ئاوابیانه ی خواره وه ناوی تازی پیروزی نوح ی به سه ره وه کیشا وه ، هه رچه نده نه هه ندی جینگه دا پیتی «ح» بووه به «خ» یان له ناخفتند نوح بووه به نه خوخ .

وه کو گوندی گه ز نه خ ، گوندی ده ورو به خ ، په ش نه خ ، ئینج

شهر نوح که له دوو ووشه پینک هاتوو واته شاری نه خونخ که گویا
حزرتی نوح له م شاره دا نیژ راه بویه ناوچه که به پیروزی ناو
دهبری.

هروه ها شونینه وار ناسی کورد «عبدالرقیب یوسف» ده نیت که له
سالی ۱۹۷۷ دا به ناوچه ی جزیره بوتان دا گه رام وله جزیره دا
مزگه و تیکی گه و ره دیرینم چاوی کهوت که ناوی «مسجد انبی
نوح» بوو که نه ناو مزگه و ته که دا گومه زیکی تیدا بوو که حزرتی
«نوح» تیا نیژ رابوو. که خه لکیش به رده و ام بو زیارت کردنی
ده هاتن.

هروه ها به سه رهات و سه رگوزشته ی گرنک و مه زنی که شتی
نوح ده وری بالاو دیاری کراوی حزرتی نوح له بوری
بزرگار کردنی مروقیه تی دا تارای پیروزی به بالای چیا ی جوودی دا
بری و سه رجه م سه رنجی کومه لانی خه لکی بو ته م نزرگا و مه نه بنده
پیروزه راکیشاوه بویه هه ره له سه ره تاوه بو بویه هه وارگی
زیارت که ران و چاوگی رازو موراد هاتنه دیان، بویه
میژ و ونووسی جوو یوسفوس (۳۷ - ۱۰۰) زاینی له سه زنی
بیروسوسی نووسه ری بابلی «۳۰۰» سال پیش زاینی ده گیریتیه وه
ده نیت «که کورده کان پارچه قیریان له داروپه ردوی که شتی نوح
ده کرده وه بو چاوه زار به کاریان ده هینا. هه ره ها ته لاشی داری
که شتی به که شیان به وینه ی ده رمان بو هه ندی ده ردو نه خوشییان بی
ده په راند.

هروه ها وه کوو ده نین نیمپراتوری روم «هرقل» جاری نه جرن
له گوندی هه شتیانه وه چوه بو چیا ی جوودی و چاوی به داروپه ردوی
که شتی به که که وتوو هه ره کوو ده نین نه دامینی چیا که ش دا کاتی
خوی دیرینکی مه سیحی به ناویانگ هه بووه.

هه ندی له شونینه وار ناسانی نه مه ریکایش ده نین له دامینی چیا ی
جوودی دا گویا هه ندی داروپه ردوی به به ردیویان «المتحجر»
دو زیوه ته وه که میژ ووی بو سالی «۱۵۰۰» پیش زاینی ده گه ریتیه وه،
جگه نه مه ش میژ و ونووسی نه رمنی «موسی خورنیه» نه م ناوچه
پیروزه به ناوی «ناخیر شیوان» ناوده با «واته بیشکه ی چاوه هه نه نانی
مروقی.»

سه رچاوه و په راویز

۱ - بو شاره زایی زیاتر بروانه: - قاسمنو، د. عبدالرحمن -
کوردستان و کورد - ۱۹۷۳ - (لاپه ره ۱۵، ۱۶، ۱۷)

۳ - ابن کثیر - قصص الانبیاء - لاپه ره ۱۵۹ تا ۱۶۴
هروه ها گو قاری المعرفة المجلد العاشر - لاپه ره ۱۹۰۲

له پله به کی تاییه تی میژ ووی دا مروقیه تی قوربانی به مروقی بو
خوای سروشت ده دا بو وینه عبدالمنصب بپیری پیغمبر (د.خ)
په یمانی نه گه ن خوای (هیل) دا کرد به مهرجی نه گه رده کویری بوو
به کینکیان نه به ر ده رگای که عه دا بکا به قوربانی بو خوای بت (هیل)
نیدی پاش نه وه ی نه م نیازهی هاته دی هه ره ده کورده که ی بو که عه برد
هه ره دیان تیروپشکیان بو خوای (هیل) هه ویشت نه نه نجم د
پشک که وته سه ر عبدالله کوری. جانه به نه وه ی عبدالله نه نه نو
کورده کانی دا خوشه و یست بوو بویه پیامقورولانی قوره ش
پیشنیاریان نه عبدالمنصب کرد که بو ته م قوربانیه پرس و ری
نی زانی (العرفانه) ی خه به ره رگری. که دو توره نه م نی زانه دوی
نی کردن که نه گه ن عبدالله ده ووشتر به پشک د بیت که نه
نه نجانی تیروپشک دا تا ده جاریش هه ره عبدالله سه ریشک ده رچوو
تا نه (۱۰) ووشتره وه کردیان به (۱۰۰) ووشتره نو س پشک که وته
سه ر ووشتره کان بویه تیکرا هه مورو راپنج کران بو سه ر برین و
قوربانی به م ره نگه عبدالله ی باوکی پیغمبر (د.خ) نه کیشه ی
قوربانی و مردن بزرگار بوو.

هروه ها سه رگوزشته ی حزرتی نوح سه ریه پیشکه ش کردنی
نیسماعینی کویری به قوربانی بو خوای گه وره و دوی به
تال کردنه وه ی نه م کوبه فه رمانی یه زدن گه وره و هینانی به نیت و
کردنی به قوربانی نه جیانی نیسماعین. به نگه یه کن توه.

۳ - سوسه، د. احمد - فیضات بغداد فی تاریخ - نقشه لاور
- ۱۹۶۳ بغداد - لاپه ره ۱۴۹

۴ - هه مان سه رچاوه - لاپه ره ۱۶۴
* - ضه باقر - ملحمة کلگامش - انضعة الرابعة لاپه ره ۳۹ و ۲۵۰
۵ - ضه باقر - ملحمة کلگامش - انضعة الرابعة - لاپه ره (۱۵۳)

هه رچه بنده به شیوه ی گشتی وله به نه رته دا په یدا بوون و پروودی
توفان نه سه رچاوه ی داستانی گه نگامیش و ته ورات و قوربتی
پیروزدا له یه ک ده جیت به لام نه رایه نه ی ناس دا وله نق و په ن و نه
بابه تی و ورده کاری دا ناجور دینه پیش چا بو وینه لاف و نه داستانی
(گه نگامیش دا) حهوت شه و حهوت روزه یانه و نی دروست که ری
نه جیانی حزرتی نوح ناویکی تری هه به زیوسودر به و ی پوره
که ش حهوت نه م وه ته ناسنه شونینگه ی نه نگه رگری
که شتی به که ش به چیا ی نیسیر - پیره مه گروون - دیری ده کت . . .
هتد

به لام یمه بولیکولینه‌وی باسه که مان جگه له سەرچاوهی
داستانی گگامیش که لکی زورمان له سەرچاوهی تهورات و قورناتی
پیروزو زانیاری نوی وەرگرتوه.

۶ - علي الشوك - الاساطير بين المعتقدات القديمة والتورات . دار
السلام لندن - لاپه‌ره ۹۵

۷ - طه باقر - ملحمة گلگامیش - الطبعة الرابعة - لاپه‌ره ۱۵۸

۸ - له ناو کومه لانی خه لکی ناوچهی زاخو دا باوه که له بهر نه‌وی
چیا ی بی خیر کاتی خوی نه‌یتوانیه له ناستی که شتی نوح دا خوی
رابگری و باوه شی پرگاریان بوبکاته‌وه بویه نازناوی بی خیریان
به‌سه‌ر ئه‌م چیا به‌دا بریوه . هه‌روه‌ها ده‌بارهی ناوچهی زاخو خو شتم
تا راده‌یه‌ک شاره‌زایم هه‌یه له سهریکه‌وه له ژنه‌وه خزمایه‌تیمان
له گه‌ل خه لکی زاخو له سی به‌کانه‌وه په‌یدا کرده هاموشه‌وره‌فتمان
له گه‌لیاندا بووه ، سه‌یریش نه‌ویه کاتی که ده‌زگای میری له
سه‌رده‌می عه‌بدولکه‌ریم قاسم دا به‌تایسه‌تی له سالی ۱۹۶۱
ده‌ستی به‌داپلوسینی کوردستان و گرتی خه لکی کرد . . منیش به
کیک بووم له‌و گیراوانه که به‌ریوه‌به‌رایه‌تی گرتووخانه‌ی «فضیلیه» به
مه‌به‌شتی تایه‌تی «بوته‌وی قسه نه‌که‌ن به‌یه‌ک . . . کوردی
ناوچه‌ی سوزانی تیکه‌ل به‌کوردی کانی کرمانجی ژووروده‌کرد که
له‌م دابه‌ش کردنه‌دا به‌ختم سوار بوو . . من به‌ته‌نها هاوژرامه لای
گیراوه زاخویی به‌کان که بی گومان که لکم له برایه‌تی وزانیان
وه‌گرت . . هه‌روه‌ها چونم بو کوردستانی سووریا سالی ۱۹۵۷
مانه‌وه‌م تا ماوه‌یه‌ک له دنی «خانیک» و ناوچه‌ی «دیریک» [که له
دوایی دا میری ناوی گۆری به (مالیکیه) قامیشلی . . . هتد].

ئه‌م گه‌شتم زیاتر شاره‌زایمی له‌سه‌ر ناوچه‌ی زاخو په‌یدا کرد ،
بویه زورم حه‌ز ده‌کرد که له‌سه‌ر ئه‌م ناوچه‌یه به‌گشتی وله‌سه‌ر
چیا ی «گودی» به‌تایه‌تی شت بزانه‌م . . زور جار له‌دیهات و
ناوچه‌ی کوردستانی سووریا به‌تایه‌تی له «دیریکه‌وه» چیا ی
گۆدیبه‌ده‌دی هه‌روه‌کووله‌مله‌که‌وه‌ی پینجونه‌وه چیا ی پیره‌مه‌گروون
ده‌بیری .

له‌سالانی حه‌فتادا له‌سه‌ر شاری زاخو له‌روژنامه‌ی هاوکاری دا
به‌بی‌ی ئه‌و زانیاریه‌ی که له‌به‌ر ده‌ست دا بوو ورده‌باسیکم
نووسی .

وه‌بوو ئه‌م ووتاره‌ی ئیستاش سوودم له‌زانیی به‌ریزان صلاح
سه‌عده‌الله و صبری بوتانی و عه‌بدالجباریحی و شعبان مزوری
. . . هتد وەرگرتوه به‌تایه‌تی هه‌ندیکیان وه‌کوو به‌ریز عه‌بدالجبار که
خوی خه‌لکی زاخویی به‌چیا ی گودی دیوه‌یان وه‌کوو به‌ریز صبری

بوتانی که کون و قور بنی زاخو چه‌زیزه‌و بوتانی گه‌راوه .

* - طه باقر سەرچاوه‌ی پیشوو لاپه‌ره ۲۵۰

(۹) نجم الدین مه‌لا - گوفا‌ری بلیسه ژ ۴ سالی (۱)

(۱۰) گوندی هه‌شتیان ، د . احمد سوسه له‌کتیبه‌ی فیضانات بغداد
فی التاریخ - ل ۱۶۸ - ده‌بارهی ئه‌م گونده‌ده‌وی ، هه‌روه‌ها
ماموستا عه‌بدالرقیب یوسف که به‌و ناوه‌دا گه‌راوه ده‌لی نریک به‌چیا ی
جودی به ، ئه‌م گونده‌ش تا ئه‌سه‌ر وه‌مه‌راوه ، له‌به‌ر ئه‌وه به‌گوندیکی
شونه‌واری میژ ووی داده‌ندری و پیروزی به‌سه‌ردا براوه .

ده‌بی ئه‌وه‌ش بزانی چیا ی ئارات زور دووره له‌گۆمی وانه‌وه ،
نریکه‌ی ۱۰۰ کیلومه‌تر دووره وه‌ده‌که‌وته سه‌رووی روژ هه‌لانی به‌وه
۱۱ - ئارات له‌خه‌تی بسماری پاشای ئاشوری شه‌لمانصری
یه‌که‌م (۱۲۷۲ - ۱۲۴۳) پیش زاینی دا به‌ئورواتری unabri یاخود
به‌ئورتری (Ulatri) هاتوه‌وه که له‌دوایی دا بووه به‌ئوراتو uaanbu که
بریتی به‌بووه له‌وولاتیکی سه‌ربه‌خوو که وتبووه ده‌روبه‌ری گۆمی
«وان» وه‌که عه‌سریه‌کان له‌ده‌وری دیلیه‌تیا ن دا له‌بابل بیان ووتوه
وولاتی ئارات . . . له‌کتیبه‌ی علي شوك الاساطير بين المعتقدات
القديمة والتورات لاپه‌ره ۱۰۱ هه‌روه‌ها ئه‌مین زه‌کی به‌گ میژوو
نووسی کورد له‌کتیبه‌ی دا ئه‌تاریخی سلیمانی لاپه‌ره ۱۲ . Nisir
پیره‌مه‌گروون که گه‌شتی نوح له‌نگه‌ری لی گرتوه به‌شاخی
(نه‌جاتی) دانه‌نی که میژوو نووسانی تروه‌کو طه باقر به‌شاخی
(نصیری) داده‌نیت له‌سه‌ریکی تروه‌بیر و سوس نووسه‌ری به
ناوبانگی بابلی سه‌ده‌ی سی هه‌می پیش زاین ده‌لیت : ئه‌و چیا به‌ی
که گه‌شتی نوح له‌نگه‌ری لی گرتوه بریتی به‌له‌چیا ی «کوردین»
واته چیا ی کوردان . طه باقر - له‌کتیبه‌ی ملحمة گلگامیش - لاپه‌ره
۱۵۸ . «- گوتیه‌کان ۲۲۳۰ - ۲۱۲۰» پ . ز به‌یه‌کیک له‌گه‌لانی
چیا نشین داده‌نری که له‌بواریکی تایه‌تی میژوو بی دا له‌زورانیازی
مل ملانه‌یه‌کی تووتنگ و تیژ و بوو به‌رامبه‌ر گه‌لانی ده‌شت
نشینه‌کانی خوارووی عیراق که دواتر توانی به‌سه‌رده‌سته‌لانی
ئه‌کاده‌یه‌کاندا زال بی ، مه‌له‌ندی نیشته‌جی یان که وتبووه دراوسی
لولوسی به‌کانی سه‌ربه‌ناوچه‌ی شاره‌زووه ناویان زور که‌ره‌ت له
باسی شه‌رو شوری و هیرش به‌رانی ئاشووریه‌کان دادی .
سوه‌ریه‌کان له‌به‌ر شه‌ره‌نگیزی و جه‌ربه‌زه‌یی و سه‌ره‌ختیان ناویان
ناسون «ئه‌ژدیه‌ی هارو هاجی چیا» له‌هه‌ندی سەرچاوه‌ی
میژوو بی دا شونگه‌ی له‌نگه‌ر گرتی گه‌شتی نوح به‌چیا ی گودی
ناوده‌بری . پروانه کتیبه‌ی «طه باقر» - مقدمة في التاريخ الحضارات
القديمة لاپه‌ره ۳۷۵ - ۳۸۰ پیتی «گ» له‌فه‌ره‌نگی زمانی

کوردی دا جیگای تایه تی خوی کرتوووه ته نانهت هه نندی له
رۆشنییرانی کورد ده لێن:

دوور نی به که ناشنایه تیه کی تایه تی هه بی له نیوان ووشه ی
هۆزی گویانی نازا له گه ل چیا ی گودی دا چونکه ئەم هۆزه له
ناوچه ی زاخو نزیك به چیا ی گودی نیشته جی بوون، شیایو ی باسه
ئەم هۆزه له نیسانی ۱۹۱۹ به که مین هۆزی کورد بوولەم ناوچه یه دا
که چه کدارانه به رامبه ر ئینگلیزی داگیر که راپه ری.

به لام له گه ل ئەمه ش دا له بهر ئەوه ی له قورئانی پیروزدا ناوی
گودی به جودی هاتوووه بۆیه ناوی جودی چه سپیوه له زمانی
کوردی دا وه له ناو فره هه نگی زمانه کانی جیهانی دا به م ناوه وه
ده ناسری و ده خوینریته وه . . .

۱۲ - طه باقر - سه رچاوه ی پێشوو - لاپه ره (۴۷)

۱۳ - ماوه یه کی زۆره یان ده توانین ب لێن که سه د سائیک ده بی به ره ی
شوینه وار ناسان و پشکینه ران و میژ و ناسان بیرو راو بوو چوونی -
جو راو جو ر ده رده به رن و به لکوله مشت و مریکی به تین دان
ده رباره ی بنه چه ی سو مه ره یه کان له خواری و عیراق دا له م رووه وه
نازه ترین بیرو را ئه و تاره به نرخه یه که «دکتور فوزی رشید» له
رۆژنامه ی «الجمهوریه» دا به ناویشانی «المسأله السومریه» به سی
ئه لقه له رۆژانی ۱۳/۹/۱۹۸۴ وله ۲۰/۹/۱۹۸۴ وله
۲۷/۹/۱۹۸۴ دا

بلاوی کردۆته وه، که زانستیانه په رده له سه ر ئه وه له و چه وتی و
هه لئو نیسته یان لاده دا، هه زه کووه لامی ئه و سه رچاوه میژ و ویانه
ده داته وه که له م باره یه وه بیرو را یان ده بریسه وه، به روونی
ده یسه له مینی و ده ری ده خا که بنه چه ی سو مه ره یه کان نه خه لکی دوور
ولانن نه به خا ک و نیشتمانی عیراق بیگانه ن، به لکوور پێشه یان
ده چیته وه سه ر دانیشتمانی سه ره وه ی عیراق و رۆله ی شاخ و
داخه کانی ئیستای کوردستانن. «؟» له بهر ئەوه ی باری سروشتی له
سه ره وه ی ولات دا به هه زاره ها سال زووتر و پیشتر له باری سروشتی
خواری و عیراق بۆ هه وارگه ی ژ یان و زینده گانی ره خساوو گونجاوه
بۆیه له کاتی کدا سو مه ره یه کانی سه رووی ولات له سالان (۸۰۰۰ -
۵۰۰) پ. ز له ناوچه رگه ی شو رشیکی کشتو و کالی دا ده ژ یان
که چی هیشتا باری سروشتی خواری و عیراق ده ستی نه ده دا بۆ
ژ یانی مروف و دامه ز راندنی بنکه ی ئاوه دانی و چاوه گه ی شارستانی .
دواتر له بهر زۆر هۆ دانیشتمانی ئەم ناوچه یه ده ستیان به کوچ و په و بو
ناوه راستی عیراقی کرد هه وارگه ی به که مین قوناغیان له ته ل صوان
نزیك به شاری سامه رای ئیستا خست که دواتریش دووه مین

قوناغی کاروانیان له قامیشه لانی خواری و عیراق دا له ناو هۆرو
زه لکاوه کان دا گیر سایه وه که ناوچه ی نیوان شاری (دیوانیه و سوق
الشیوخ) ی ئەم رو دا یان کرد به مه لبه ندی هه میسه یی نیشته جیان و
چاوه گه ی ئاوه دانی و شارستانی به یه که جاریان ئیدی گرنگی و
بایه خداری ئەم لیکۆلینه وه یه ی (دکتور فوزی) سه رنجی راکیشام
که لکه له ی گو رین و ئاماده کردنی خسته می شکمه وه بۆیه له
ئه نجام دا به نووسینیکی (۴۲) لاپه ره یی به پێنج به ش له رۆژنامه ی
هاوکاری دا له سه ره تای سالی ۱۹۸۵ دا به کوردی بلا دم کرده وه .

۱۴ - نه حمه د سوسه - فیضانات بغداد فی التاریخ - لاپه ره «۱۶۶»
۱۵ - علی شوک - الاساطیر بین المعتقدات القدیمة التورات -
لاپه ره - ۱۰۳

وشه ی نووح به زمانی عبری مانای «استراحة» واته وچان
به رامبه ره که ی له زمانی ئوغاریتی که نمانی دا به نووح دیت وله
زمانی ئەکه دی ئەناخو مانای رهنجده ر یان نالین «واته له ژیر باری
کاردا» دیت . . .

ئینجا به م پی یه زور ئاسایی به که له زمانی کوردی دا پیتی «ح»
بووی به «خ» به تایه تی پیتی «خ» له وشه ی زمانی کوردی دا بلا و
باو بووه بۆ وینه هه ر له ناوچه ی چیا ی جوودی دا ناوی رووباری
خاپوور، شاری زاخو، چیا ی بی خیر، گوندی «خانیک» به رامبه ر
فیشخاپوور له سوریا، خانی که نازناوی شاعیری مه زنی کورد
ئه حمه دی خانی به له دیریندا زینه فون له پیش زاین دا له
گه رانه وه ی ده هه زار سه ر بازه یونانی یه کان به کوردی وتوه کار دۆخی
یان خو ریه کان که یه کج له نه ته وه چیانشینه کانن به «خوری» ناویان
بردون، یان ئارابخا ک. رنو وکی ئیستا که پیشیان ووتوه «کرخا» یان
«بیت سلوخ» یان وه کوو دکتور جه مال ره شید له وتاره که ی دا له
گو فاری کاروانی ژماره «۷۷» به ناویشانی «ظهور أصل الكرد فی
التاریخ» دا ده لیت: بوتان له بنه چه دا ده گه ریته وه بۆ سه ر وشه ی
بوختان .

۱۶ - ئەنوه مانی - میژ ووی کورد - گو فاری روونا هی - ژماره ی «۷»
سالی یه که م - سالی ۱۹۶۰ . تشرینی یه که م

۱۷ - علی شوک - سه رچاوه ی پێشوو - لاپه ره «۱۰۱»

۱۸ - د. نه حمه د سوسه - سه رچاوه ی پێشوو - لاپه ره «۱۶۹»

۱۹ - محمود ئەحمه د محمد - به شیک له بابان - به غدا چاپخانه ی
زه مان - سالی ۱۹۸۹ - لاپه ره «۹۹ - ۱۰۱» .

تی بیسی هه ره ها بو نر سینی ئەم باسه که نکسی زورم له
شوینه وار ناسی کورد عبدالقیب یوسف و کتیبخانه که ی وه رگرت .

سفينة نوح وجبل جودي

غفور ميرزا كريم

ملخص البحث:

في سنة غير مؤرخة قبل ثلاثة آلاف سنة قبل الميلاد، حدث طوفان كبير مروع يسمى بطوفان نوح وذلك في بلاد سومر ذات الأحلاش والقصب بجنوب العراق، هذا الطوفان الذي دمر القرى والمدن وغرق جميع ما انتجه الناس وهدد بالموت والفتنة جميع المخلوقات. وقد ورد خبر الطوفان في الآداب السومرية وفي التورات وأكد القرآن الكريم. وقد اختلفت المصادر في تعليل سبب الطوفان وفي تثبيت مكان ارساء السفينة عنده، لكن اكثر الحجم وخاصة ما جاء في الآية القرآنية تؤكد ان السفينة رست عند سفح جبل جودي في كورستان.

لذا فان لهذا الجبل نوع من القدسية لدى ابناء المنطقة أولاً لانه احتضن السفينة وتسبب في انقراض البشرية من الفناء وأصبح مهدياً آخر للانسان حيث أعادت فيه البشرية حياتها من جديد. ومن جهة ثانية فان ذكر اسمه في القرآن الكريم جعله في أعين الناس شيئاً مباركاً. وهكذا يذهب الناس لزيارته حاملين معهم الهدايا والنور، ودخلت قصة رسو سفينة نوح لدى جبل جودي في الفولكلور الكردي والتراث الثقافي، فيذكر المؤرخ سوسفوس (٣٧ - ١٠٠ م) على لسان كاتب بابلي عاش قبل ٣٠٠ سنة قبل الميلاد بان الأكراد كانوا يقلعون قطعاً من القار من بغايا السفينة بقصد التبرك والحرز من عين الحاسد، ويستخدمون شظايا خشبها كعلاج لبعض الأمراض.

ويذكر السيد عبدالرقيب يوسف بانه شاهد مسجداً في منطقة جزير بوتان باسم مسجد النبي نوح وتحت قبة المسجد ضريح يقال بأن النبي نوح مدفون فيه وكان الناس يذهبون لزيارته. ومهما يكن الأمر فان انقراض البشرية من الفناء بواسطة جبل جودي يستحق الفخر.